ԾԻԱԾԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՐԵՒԱՆԱԹԵՐԹ

1870 ՓԵՏՐՎԱՐ 25

Թ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 101

Հատը 20 Փարա

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Կը հրատարակուի օրը անգամ մը բաց ՚ի տօներէ ։ — Ա.՛ռ տեղւոյն բաժնորդագրին կ՚ելս արձանի մէջիս ։ գառատոյ համար բաժնորդագրութեան տեղն է Գալաթիա Տէյիրմէնն խան մէջին յարկ մի. 13 լրագրոյս պրաւենեակը ։

Ո՛ւ եւ իսկ դրամիւնք պէտք է ուղղուին առ խմբագիրն լրագրոյս Ա. Ա. Մուրէնեան ։ Անվճար է ընդ նամակները կը մերժուին ։ — Հանրութեան վերաբերեալ նամակները ձրի կը հրատարակուին ։ Յանուցմանց տուն է Ա. անգամի համար 3 . Բ.ին 2 . գ ին 1 դր ։

25 ՓԵՏՐՎԱՐ 1870 Կ. ՊՕԼԻՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Պ. Ռօշֆորի բանտարկութիւնը Ֆրանսայի մայրաքաղաքը տակաւին կը յուզէ ։ կառավարութիւնն ամէն ճիգ կը թափէ հասարակայ անդորրութիւնն հաստատելու համար , և այս պատճառաւ Պ. Ռօշֆորի բանտին շուրջն հազարաւոր զինուորներ կ՚ըսպասեցնէ ։

Բարիզի մէջ , յանուն աղատութեան խռովութիւններ յարուցանել արեան ծարաւ մարդիկ ընդհանրապէս աւելի շատ են քան եւրոպիոյ ուրիշ քաղաքաց մէջ . ու թէեւ տասանեւորդ դարու կէսէն ընկերավ Բարիզ ահեղերական յեղափոխութեան կեդրոնն համարուած է . և այն ամէն ժողովուրդները , որք հպատակութենէ ազատուելու միտում մ՚ունին , իսկոյն Բարիզեցիներըն իրենց օգնութեան կը կոչեն . հետեւապէս շատ մը բազպախնդիր , պարապորդ , մոլեռանդ և ոտահակ մարդիկ իրենց բնակութեան յարմարադոյն տեղն կը կարծեն զբարիզ , և աշխարհի չորս կողմէն ու բոլոր Ֆրանսայի սահմաններէն դէպ ՚ի հոն կը խուժեն . Պ. Ռօշֆոր՝ ազատութեան յաղթանակ տալու համար այս տեսակ մարդերու գլուխն անցաւ և անոնց կառաղի մոլեգնութիւնն յեղափոխութեան ծայր բորբոքեց . այս պատճառաւ բաղմաթիւ տապանդաւոր , վիրաւոր և հանճարեղ ազատականները արհամարհելին զինքն և ատանձին իմոտցին ։

Կառավարութիւնը չանգրտաց ։

Վասն զի 1852 ին [illegible] տական հարուածը բարի հայրենասէրներուն խորին վէրք մը բացած ըլլալով՝ Նաբօլէոն կայսր անձնական կառավարութիւնը ահաւոր էր ամենուն . Պ. Թիէր , Պ. Ժիւլ Ֆաւր և ուրիշ ձախակողմեանք չարաճակատ ձախակումներ կընկերին կառավարութեան դէմ , որ դրեթէ միշտ ակնկալը կը մնար և աշխարհ ամէն ծափ կը զարնէր այդ ճշմարիտ ազատասէրներու հանդգնալի և կայծակնահար առենախօսութեանց ։

Ուր ուրեմն հանդէս Ֆրանսա՝ ընկերավ սկսած էր կայսեր կառավարութեան դէմ , և բարձրաձայն բողոքներն ազատնալեայ կերպարանք առնին . Նաբօլէոն անձկութեամբ պրաուեցաւ , իր գահն ալիքներու մէջ կը ծփար և ուժգին հով մը ալիքի կրնար խորտակել զանկ , երբ կայսրութեան հինաւուրց բարեկամներու խորհրդին հետեւելով Նաբօլէոն՝ ինքն , այլ եւ այլ ազատութիւնները առաւ ժողովրդեան ։

Գաղղիոյ երեսփոխանք կը պնդեին որ այս արուած ազատութիւնները պակասաւոր ըլլալուն , երկրին ժողովրդեան վիճակը կատարելապէս բարւոքելու համար , ուրիշ քանի մ՚ազատութեանց ալ անհրաժեշտ կարեւորութիւնը խիստ զգալի է ։

Գահանջուած այս ազատութիւնները տալով՝ Նաբօլէոնի ուրիշ բան չէր մնար բայց միայն անուանական կայսրութիւն մը . այս կէտը բաւական նատատես Նաբօլէոն կ՚ատէր կայսերական անձնական բարեկամաց , ատոր և ատոնցմէն անդամ չատ մ՚ընդդիմութիւններ առնելն էր , բայց վերջապէս Նարին ատիպած էր որ կայսրը ժողովրդեան սիրան իրմէ չը ցրտացընելու և պետարձիեան սերունդին պատմութիւն լինելուն պատճառ չըլլալու համար ամէն չնորհումներ ընէ ։

Այս մէջտեղն էր ատա որ Պ. Ռօշֆոր իր ատատիկ ու կրքոտ յարձակումներն սկսաւ կառավարութեան և նոյն իսկ Նաբօլէոնի ընտանեաց դէմ . բազմաթիւ կառավարարք ծափահարեցին իր այս յանդգնութիւնն և կառավարութիւնը տապալելու անխոհեմ խորհուրդը տարածեցին ամեն կողմ ։

Ցայսմիկ է թէ ազկից առաջ բարերգի մէջ տեղի ունեցած յեղափոխութիւնները թէպէտ եւ յանուն ազատութեան վերջ ՚ի վերոյ չըջեցին հանդէս Ֆրանսայի վիճակը , ազկային անոնց զինկամբներուն մէջ գանուեցան այնպիսի անձինք , որ լոկ հարուստ ազարանները ու պալատները աւարելու միտք էին . այսպէս եղաւ 1789ի , 1793ի և 1848ի յեղափոխութեանց առենները ։

Անտարակոյս այս ամուր փորձերը վերստին նորոգել չատ գառն էր Գաղղիոյ համար , Պ. Ռօշֆորի ընթացքն որ դէպ ՚ի արիւնալի և անկարելի յեղափոխութեան մը կը դիմէր , պժգալի երեւցաւ հայրենասէր ազա-

տականներու եւ այս պատճառաւ ա-
հա՝ անոնք լաւագոյն հանդարտեցան
կառավարութեան կոշմանակից ըլլալ,
որով կառավարութիւնը Ցըրանայի
մէջ ծայրայեղ տաղտուկի մը առիթ
նալով, առաւել չահեցաւ՝ քան թէ
ցնաւոց։

Ներկայ կայսրութեան դէմ տիար
դիմադրութիւններն անգամ անհե-
տացած են։ Եւ ձախակողմեան ելեւէս-
ւանք ընդհանրապէս Ռօշֆօրի կամ
անոր ետևէն հետևողներ դիմադրելու
հարկը կ'զգան եւ ի գործ
կը գընեն, պ. Է. Օլիվիէ ընդ. մէջ
հաշտարար քաղաքականութեամբ
կայսրութիւնը ժողովրդեան հետ ան-
ձուկ կապերով սերտել կը ջանայ։ Եւ
եթէ պ. Ռօշֆօր առաջնան պէս իր
անկայուն գրիչով նորոգ պատերազմ
բանայ կառավարութեան դէմ, կայսեր
դէմ, թերեւս պ. Է. Օլիվիէ չի ջանքն
արդիւնաւորելու կրնայ պատիկ։

Ներքին մէջ առ այժմ ծովա-
յին նաւատորմութիւն մը ակռած է
որ մերթ ընդ մերթ կը յայտի, կը
պօռայ, այլեւս կը բարձրանայ
եւ շուտ մը կը խաղաղի։ Ռօշֆօրեանք
մեծ փոփոքներ ունին, որոց առա-
ջինն է կենդանիներն ուտելի տալ,
նաեւ վոդոյներու մէջ կառավար-
նէշներ կանգնելու եւ պահպանի ղօ-
րաց հետ կռուելու չափազանց իրա-
ւունին, սակայն քանի մ'անգամ ա-
մէնաձար նկատն ըլլալէ եաև կը յու-
սացուի որ ալ չ'են չարունակեր այս
անհատական մարտակուիները։

Այս յոռի դէպքերը Ցրանայի
մայրաքաղաքին նկատմամբ մեծ վը-
նասներ հասուցած են, բազմաթիւ
երկրաւոր ընտանիք ուրիշ տեղերը դա-
ղթած ըլլալով, առևտուրն հետզհետէ
նուազիլ կ'սկսի. պանդոկները կը
պարպուին, բնակարանները անվարձ
կը մնան. միայն երկաթուղեայ կառ-
քերը շատցած են, և սհագին գու-
մարներ կը շահին։

Կառավարութիւնն այս ամեն ի-
րողութիւններէն նկատողութեան առ-
նելէ զատ իւր ուշադրութիւնը դար-
ձուցած է նաեւ դէպ'ի Հնդկաստանեան
ընդհանրական ժողովը, ուր Գաղլին
անախաղութիւնը վտերացնելու համ
միջոցներ վճռած է։ Ասկէ առնին կը շարու-
նակուի ի խիստ տագնապի. Գաղլն
առ երեսս անտարբեր կը կենայ։
բայց ձիշդ կը ամենայն ժրութեամբ
այս ծագելիք անախաղութեան ամ-
նուն կը կերցնել կ'երեսէն. արդէն ծա-
նուցած ենք ընդհերցողաց որ Եւրո-
պական մեծ տէրութիւնք, որոց մէջ
կ'նուաեւ Օսմանեան կառավարութիւնը՝
բայց ի'ր բոլոր մերժած են այդ ան-
պատեհութիւն ըսուած յոռի և ձնաոտ
կար առարկութեան ընդունելու-
թիւնը. այս պատճառաւ Հնդկաստան
պատասխան կղերն անհանգստութեան
մէջ է. կ'ըսուի թէ Ս. Զաւիկը ու-
նելու համար բաղմաթիւ եպիսկոպո-
սունք իրենց վիճակները դառնալու
պատրաստութիւն կը տեսնեն եղեր.
բան մեզ աւելի լաւ է կարծել թէ՝
անունք Գաղլին անախաղութիւնը չկն-
դառնելնուն վարպետ ձեւով մը Հնդ-
կեն վախչելու կը պատրաստուին։

Ցետնենք ինչ պիտ'ըլլայ սա ընդ-
հանրական ժողովին որոշումնքը։

ՆԵՐՔԻՆ

Ազգասիրական դրծոց պաշտօնեային
հիւանդութեան առթիւ քանի մ'օ-
րէ ի'վեր իւր բնակարանէն
դուրս չէ եղած։

—Երկուշաբթի օրն օգոստ. Սու-
լթանն ընկերութեամբ մեծ եպարքո-
սին Ցօրմայ-Պահճէի պալատին առջև
երկաթ նետաղ եգիպտական երեք
նաւերն աչքէ անցուցեր է։

—Կ'ըսուի թէ յառաջիկայ մարտ
ամսոյ վերջը Գարագիւղի իրատիէ
կամրջին տեղը գրուելիք երկաթեայ
կամարջը մայրաքաղաքս պիտի բեր-
ուի։

—Երուսաղէմայ երբեմն կառա-
վարիչ Իզզէթի փաշան, որ քանի մը տա-
ձին 3000 ոսկի տուգանք վճարելով
երեք տարի փեօթէհիսար աքսորուե-
լու դատապարտուեր է։ Նոյնպես իր
Մուսթաֆա անուն ծառան 3000 ո-
սկի տուգանքի և հինգ տարի ալ ի'ր
Սէնե-ժան-Տաքր (?) աքսորանոց դա-
տապարտուեր է։

—Կ. Գօրմայ, Թումանեակեան պալ-
ատնեայ Գ. Սիմաւրեան, վատնայէ շա-
բաթ երեկոյեան Գալաթիոյ Ֆրանկ
թաղին մէջ ձիէն վար ինկած ատեն
դնեռատով այս երկաշաբթի մայրա-
քաղաքիս մեհենեցաւ Փուքրէ եր-
թալու համար։

—Մարաքաթաքիս կալամա-տա-
րոյն կամ Սուլթանիէ գպրոցին ար-
նօրէն Պ. ալ Սալ, վիճակով Ֆռան-
բարիի իշխանին գաղը տեսնելու ա-
րոշեալ բարձրագոյն տեղեկութիւնք
ընտրուեր է։

ԱՋԳԱՅԻՆ

. . . խմբագիր

կը փափաքիք որ տեղւոյս պա-
դային անցքերուն նկատմամբ տեղ
տեղ լաւ հազորդենք։

Մենք արդէն առանց Ձեր փա-
փաքը դիտնալու ինչ որ տեսած է-
ինք գրեցինք, և ինչ որ ալ տեսնենք
պիտի գրենք։ Մեծ հաճոյք մ'է
մեզ նշանակել այն ամեն միտումնե-
րը, որոնք անձնական շահերու հե-
րատոյրէն ծնունդ կ'առնուն և կը
յանդեն ի'ր ելքաս հատարակաց։

Մեր գրութիւնները աւելի քան
կը պարունակեն՝ քան թէ տեսաք,
և միթէ կարելի է ոմանց հաճոյ եր-
ևելու համար իրաւը տեսել, սեր ճերմա-
կի փոխել, թէեւ ըլլայ որ ուրացուին
ինչպէս որ ալ ուրացուեցան, բայց
հոգ չէ։ Ուրացողը եթէ կարծէ որ
այնպէսով կը յաջողի իւր ճակտին ան-
հետ ընել արատը՝ չարաչար կը սը-
խալի. ամենքը ճանչցան իւր արժէ-
քը և ալ ուրիշ գնով չի կրնար նկատ-
ուիլ. մանաւանդ որ գաղտ ու յայտ
միջոցներով դեռ կաշխատի, կը ճգտ-
նի ու կը տքնի նպատակին հասնիլ,
մինչդեռ մենք ալ մեկ կողմէն իրա-
ւանց պէնքով կը յարձակինք և իր
իրայնոց վրայ, մինչև որ ընչացպատ-
էյնան և արդարութիւնը սկսի իւր
սիրուն դեմքը ցոյց տալ։

Ուռ այժմ տեղւոյս գպրոցները
կարի խեղճ վիճակի մէջ, վարժա-
պետներէն ոմանք յուսին ատելութեամբ
լքեալ և յուսահատ, ամեն ոք իւր
անձին համար կաշխատի և չկայ մե-
կը որ այս չարեաց դարմանն մ'ընէ,
իսկ ընդհերցուածները կարծես թէ ո-
մանց ձեռքը խաղալիկ մ'է դարձեր,
որուն վրայ գարձեալ պիտի խո-
սինք։

Ոմանք կուզեն որ այս յարկը մի
միայն իրենց ձայնից, կարծեաց և
դաղափարաց արձագանքը հնչէ,

կամ աւելի բարձր լսենք՝ իրենց միա-
մտնոց ծառայէ, և ահա ասոր վրայ վախճա-
նին հասնելու կը նկրտին ամէն կերպ
միջոցներով։ Նկարագրենք ատրճմն։

Փեսա։ Յին դիշերը Պ. Մ. Մա-
մուրեան անհատական դիտողութեան
մէկ ճիւղին, այն է սեփհականու-
թեան վրայ զրեթէ 2 ժամ չարու-
նակ խօսեցաւ, իւր առաջարկած
կարծիքներն ընդունելի, դաղափար-
ներն ուղիղ էին։

Ամէն հատ առանձին բացատրելով

Մ. Աթենապետը յայտնեց որ կանո-
նադրոյն երկու յատկութիւնները ա-
մէնոյ կողմէն ընդդիմութիւն գտած
լլալով հարկ եղած է վերահին վի-
ճաբանութեան դնել զանոնք և վերջ-
նական որոշում մ՚ընել, և հարցուց
որ խօսք ուզող կայ մի։

Պ. Մ. Մամուրեան, որ նոյն յատկ-
ութիւնները մերժողներուն առաջինն
է՝ խօսքն առնելով սկսաւ նորէն հա-
կառակիլ, զանազ ընդհերքայնոյն
նկատմամբ վիճակին ձևաւ և կանո-
նադրոյն հակառակ ցոյցներով, և կը-
սէր «բայց ոմանք դիս պիտի մե-
ղադրեն և անարդ են եղեր, հոգս չէ,
վաղուայ խօսքերը հոն շուտ մ՚օդը
կը ցնդին»։ Լման չէ սկսելը ըսելով
թէ «համբաւի հետէ չվազեր ինք,
այլ աւելի արամադիր է իբր փիլիսո-
փայ լսողութ որ հանգամանքը փըր-
ածէ» և ահա կը կատարուին ըսած-
ները։

Պ. Խ. Մարկոսեան առարկեց որ ա-
ռաջուց որոշում մ՚եղած չէր առհան
բանալու և վիճաբանութիւն ընելու,
երբ այս որոշումն եղաւ, անոր հա-
մար ալ կանոն մը դնելու պէտքը ըզ-
գացուեցաւ, արդէն կանոնագիրը
դործադիր–ժողովոյն արտօնութիւն
տուած է չի նախատեսուած բաներ
բան համար անօրէնութիւններ ընել։

Պ. Մ. Մամուրեան. Ես չեմ կրնար ըն-
դունիլ այդ. կանոնագիրը ձեզ ար-
տօնութիւն կուտայ ընդհերքայնոյն
պահներուն վերարերեալ օրէնք իրայ
անօրէնութիւններ ընել և ոչ թէ կա-
նոններ դնել։

Ա. Թենապետ. Բայց պէտք է դիտնալ
որ այդ յատկութիւնները չորս որոշ
կանոն մը չունինք. եթէ կանոնիս
միայն հիմնադիրներու ձայն և քուէ
կան ասոնց ընդհերքայնոյն ներքին իրաց
համար է և ոչ թէ վիճաբանութեան
համար։

Պ. Մ. Մամուրեան. ուրեմն կանոնա-
դրոյն մէջէն պէտք է սրբել այն կէ-
տը՝ որ միայն հիմնադրաց իրաւունք
կուտայ խօսելու, և կամ պէտք է որ
այդ յատկութիւնները չ՚ըլլան։

Ա. Թենապետ. Հարկը կը պահանջէ որ
ըլլան։

Պ. Խ. Մարկոսեան. ինչպէս առաջ
ալ ըսի, քանի որ այս վիճաբանելու
ասկորութիւնը հաստատուեցաւ՝ պէտք
է որ ասոր համար կանոն մ՚ալ ու-
նենանք։

Պ. Մ. Մամուրեան. ըսել է որ մինչև
ատրեզութ կանոններ դնելու պիտի
ղրադինք։

Պ. Մ. Մերիքեան. կանոն դրած չենք,
այլ առաջարկած. և անդամոց մեծա-
գոյն մասին հաւանութիւնը կուղենք
առնել։

Տ-ր Թեր Օհանեան. Հաստատել կամ
ոչ՝ ժողովոյն դիտնալիք բան է։

Պ. Մ. Մամուրեան. սակայն այդ յա-
ւելուածները ընդհերքայնոյն նիւթա-
կան ձևաստան պատճառներ են. յետ
այսորիկ ոչ ոք 2 ասկի չվճարեր, այլ
մէկ ֆենոյէ իւր դործը կը տեսնէ։

Պ. Մ. Մերիքեան. կերևի որ դուք
տեսեսօրէն կը հաշուէք։

Պ. Մ. Մամուրեան (ցայցնելո), երբ
ես առաջին անդամ հրատիրուած էի
և ուզեցի դիտողութիւններ ընել,
ինչպէս ուրիշներն ալ, դուք հրաման
չտուիք մեր հիմնադիրը չ՚ըլլալը պատ-
ճառ բերելով (կանոնագրոյն վրայ
կը խօսուէր)։ Ես ալ անոր վրայ 2
կամ 3 ասկի տալով հիմնադիրը դըր-
ուեցայ, որպէս զի խօսիմ, արդ կը
տեսնեմ որ այդ արտօնութիւնը ա-
ժեզուն կը տրուի, ուրեմն ի՞նչ հարկ
կայ ինձ համար առակ տալու։

Պ. Գ. Պապկ. կը ցաւիմ որ խօսե-
լու ազատութեան դատաստանքը իմիա
լաւ ըմբռնուած անձինք կուզեն խօսքի
ազատութեան ելլել։ . . .

Ա. Թենապետ. դուք այդ խօսքերով
Պ. Մամուրեանը կուզէք ակնարկել,
բայց ամեն մարդ ազատ է իւր կար-
ծիքը յայտնելու։

Պ. Գ. Մեբիքեան. սակարկութիւնը բա-
որ եղաւ առէք։

Պ. Գ. Պապկ. եղաւ չեմ առներ, այլ
կը կրկնեմ. թողէք որ խօսքս շարու-
նակեմ։

Ա. Թենապետ. խօսեցէք։

Պ. Գ. Պապկ. ես կ՚առաջարկեմ որ
չէ թէ միայն պարզ և ձրի անդամոց
թոյլ տրուի խօսելու, այլ նաև հոս
դանուղ դրսեցի աղդայիններն ու
օտարականներն ալ խօսին, պէտք է
խօսելու ազատութեան դեղեցիկ ըզ-
կեղբունքը յարդենք. կրնայ ըլլալ
որ հեռաւոր տեղէ օտարական մը դայ
և խիստ օգտաւէտ գաղափարներ
յայտնէ, մենք անոր բերանը կափա-
րիչ դնելով արդիլենք։ Ա.սիկա չեմ
ընդունիր և կը յուսամ որ անդամա-
կից եղբայրներս ալ այս արտօնութիւ-
նը տալու մասին համամիտ կը դըտ-
նուին ինձ։

Պ. Մ. Մամուրեան. իրաւ է. ընդհեր-
ցատունէն աշխարհի ամէն կողմը և-
լեզգրական հեռագծեր նետելու է,
որպէս դի երբ նիստ բնենք՝ բոլոր
տաղանդաւոր մարդոց կարծիքները
առնել կարենանք. դէշ չէ այս. (ա-
մէն կողմէ բարձրաձայն ծիծաղ)։

Ա. Թենապետ. եթէ անդամոց մեծա-
գոյն մասը հաւանի՝ դուք ինչ կ՚ը-
սէք։

Պ. Մ. Մամուրեան, ես ալ կը հաւա-
նիմ (արդէն ստորագրած է)։

Ա. Թենապետ, ուրեմն անոնք որ կ՚ըն-
դունին այս յատկութիւնները ձեռք
վերցնեն։

Պ. Մ. Մամուրեան. Ա.ս այժմ հոս
բաւական անդամներ չկան, որպէս զի
եղած որոշումը օրինաւոր համարուի։

Ա. Թենապետ. Ներկայ գտնուողնե-
րուն մեծագոյն մասով կ՚որոշուի։

Պ. Մ. Մամուրեան. վարչական ժո-
ղովոյս մէջ ներկայ չէ որ եւէ անօրէ-
նութիւն ընել, մինչև որ անդամոց
մեծագոյն մասը ներկայ չդտնուի։

Ա. Թենապետ. Մենք ջօրութիւն չու-
նինք եւտնէն ջոպինյե գրկելու և գի-
րենք բանի բերելու. անշուշտ բա-
րոյական միջոցներու պիտի դիմենք,
որպէս զի գործերը ժամանակին տես-
նուին, և ասոր համար առաջուց ի-
մաց տուած ենինք, թէ ով որ ներ-

կայ չգտնուի՝ իրաւունք պիտի չունենայ ետքէն բողոքելու ։

Պ. Մ. Մամուրեան. Սակայն ուժ հոգւով գործ չտեսնուիր ։

Ախենապէք. Արդէն ըսինք որ ամենուն իմաց տրուած է ։

Պ. Մ. Մամուրեան. Յատկապէս գըրեր պրկուած չէ ։

Ախենապէք. Ամենուն ալ ծանուցած է ։

Պ. Մ. Մամուրեան. Ես չեմ կրնար հաւատալ որ սոյն յաւելուածները մեծագոյն մասէն ընդունուին, քանի որ ընթերցատան նիւթական վիճակ կապառնան. կարծեմ մէկը պիտի չգտնուի, որ յետ այսօրիկ երկու ամսու վճարէ ։

Պ. Գ. Մաթեան. Այնուհետեւ. միայն քուէարկութեան համար 2 ոսկի սուղ է ։

Պ. Գ. Պոպոլէ. Ես կարծեմ որ շատեր ալ պիտի դանուին, որոնք ընթերցատան յառաջդիմութեան և հասարակաց օգտին համար իրենց նպաստ դարձեալ չպիտի ղրկանան 2 ոսկի և՛ պահանջել հարկին աւելի ևս վճարել ։

Պ. Մ. Մամուրեան. Բանի որ ձեզ պիպէաներ կան ։

Պ. Գ. Պոպոլէ. Այո՛, մեզ պիպէաններ ։

Այս խօսքերը տակաւ կերպիւ դառնալէ ետեւ, ըստ նախնական ոճ րոշման հարկ եղաւ խնդիրը սոյն նիստին մէջ լուծել, թէեւ մէկ, երկու հոգիներ դեռ կ՚ընդդիմանային, ուստի կարգը քուէարկութեան եկաւ, ոմանք կուզէին քուէարկութիւնը յայտնի, այլինքն ձեռք վերցընելով ըլլայ, ոմանք ալ գաղտնի ըլլալը կը պնդէին. վերջապէս որոշուեցաւ որ պաղտ ըլլայ, և այն ինչ պիտի գործադրուէր՝ դարձեալ մէկ քանիներ անդամոյ նուաղութիւնը պատրուակ ընելով արգելք յարուցին և բանը նորէն գալ նիստին մնաց ։ Արգելք յարուցողները Պ. Մ. Մամուրեանի հետ փոխացող ժէն-ժանները էին ։

Գանք մեր դիտողութեանց ։

Պ. Մ. Մամուրեան մէյմը կանոնագիրը պատճառ կը բռնէ, մէյ մ՚ալ չուզեր որ բաժանորդութիւնը կազմողութեան վրայ հիմնուի ու ամենուն խօսելու ազատութիւն ըլլայ, որպէս զի հեռագիրէ եկողները մէկ դրկիչին չվճարեն ու ընթերցատունը նիւթապէս չվնասուի ։

Այս դիտողութիւնները արտաքուստ իրաւադիտական և տնտեսագիտական երեւոյթ մ՚ունին. մենք ալ գիտնալով որ ինքը իրաւագէտ, ցնտեսագէտ և փիլիսոփայ մ՚է, ինչպէս կը վկայեն իր ջղկրած ու հասուցած աշխէրպները, ուզեցինք քանի մը հարցումներ ուղղել իրեն և իր յուսանք որ մեր համարձակութեան նեղողամիտ կը գտնուի ։ ։ ։ ։ ։

Իրաւագիտութիւն ըսելով ամենքերնին լեզուաւ դ-ալ-էէ-ւէ+ կամ ինչնէ+ ըսուածը կ՚իմանայ, որ կանոնագրոյն մէկ անշօր յօդուածին կը թիւնելով ուրիշ մէկ քանի շօրաւոր յօդուածներ՝ որոնք գործադիր ժողովոյն իրաւունք տուած են այս երկու յանձնելուածներն ընել՝ կաշխատի չընել և իւր ատորտդրութիւնը լիզել ։ ։ ։ ։ ։

Բ. Տնտեսագիտութիւն ըսելով միայն ոսկի՞ էկոնոմիէնը կ՚իմանայ, որ ընթերցատան բարոյական օգուտն առանչնչ գրելով՝ երբեմն ալ կեղծ նիւթական ձեռքը մէջ կը նետէ, վախնալով որ մի գուցէ յետ այսօրիկ անդամ եղողները միայն 1 ռ֊ի֊ վճարեն ։ Օ՛ն, այնպէս համարինք, չէ՞ որ 10–20 մարդերու դժուարաւ ընել կրցած նին, 100–200 մարդ մէկ տեղ դալով լեսա դիւրաւ կրնան յաջողցնել, ուրեմն հարկ է արգելուլ բաժանորդները խօսելէ, քանի որ անոնք իրենց թուոյն յաճախութեամբ հիմնադիրներուն չափ և աւելի արդիւնք կընան գոյացնել, թող որ անանկով երկուստեք բարոյական մեծ օգուտներ կրնան յառաջ գալ և ընթերցատան նպատակը աւելի բարոյական է՝ քան թէ նիւթական, որուն համար որչափ մեծ զոհողութիւններ ըլլան՝ դարձեալ քիչ են. փոքրագոյն բարիք մը միշտ մեծագոյնին կը զոհուի, ինչպէս կուսուցանէ ուղիղ Տնտեսութիւնը ։

Գ. Փիլիսոփայութիւն ըսելով ինքնահաւանութիւնն կ՚իմանայ, որ կ՚աշխատի բազմաթիւ լեզուներ հաշկանդել և անոնց բերնին սանձ դնելով իր եսասէրն գաշել ։

Փիլիսոփայութիւնը կ՚ընդունի՞ որ կարծիքներն ու դաղափարները խեղդուին այլև այլ սրդ ելքերով ։

Փիլիսոփայութիւնը կը ներե՞ որ մարդիկ իրենց նահանջայ կամքին, կարծեաց և դաղափարաց առիկօրէն հետեւին, առանց տեսածնուն և լսածնուն վրայ դիտողութիւններ ընելու և պատասխան ընդունելով հանդուրժելու ։ Ներաստասիրութիւնը չէ՞ որ կը սովրեցնէ մեզ թէ կարծեաց շփոթութիւն կայծեր կարձակուին, որոյ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ կ՚ըսենք և որոյմէ կը լուսաւորին միտքերը ։

Այս գործը նոյ իրագործեց խօսհելու և խօսելու ազատութիւնը. ոչ որ սոյն պաշտելի սկզբունքին դէմ կը մարքաւի՝ նոյ մասյին յառաջդիմութեան և լուսոյ թշնամի մ՚է, որ կուզէ աշխարհ համոյն ՚ի բռնի տնանեալ, միտքերը չղթայել, իր կարծիքները իբրև ճշմարտութիւն տարածել և իբր պատգամ Աստուծոյ ընդունել տալու համար սրտեր խոցոտել ։ ։ ։

Պ. Մ. Մամուրեան և իւր համախոհները երբ նոր երեւոյթով հին գըլուխներու կը ծառայեն, իրաւունք կուտան մեզ իրենցմէ կասկածելու և այս տողերը դրելու. կամ այն է որ իրենք մտանաւոր միտումներ ունին, և կամ ոչ՝ անչուշտ բան մը կարդիլէ դիրենք որ խօսելու մէջ հաւատարմութիւն չ՚ընդունին ։ Եթէ Պ. Մ. Մամուրեան խօսքի առեւտուր կուզէ հաստատել՝ տէրութիւնն ալ կրնայ մտքերը պահանջել. այն ատեն վայ ամենուն դլխուն ։ ։ ։ մանաւանդ ատենախօսներուն ։ ։ ։ ։

Մնամ Ձերդ անձնուէր

Աբօ

7 փետր. 1870

Զմիւռնի

ԽՄԲԱԳԻՐ
ԱՒԵՏԻՍ ԱՐՇԱԿ
ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ
ԳՐԻԳՈՐ Ն.
ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

ՏԻՐ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ՂԱԼԱԹԻԱ ՏՊԱԳ. Ռ. Յ. ՓԻՒՐՓԱՆԵԱՆ